

॥ तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ पञ्चमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां पञ्चमकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

यदेकेन सऽस्थापयति यज्ञस्य सन्तत्या अविच्छेदायैन्द्राः
 पशवो ये मुष्करा यदैन्द्राः सन्तोऽग्निभ्यं आलभ्यन्ते देवताभ्यः समदं
 दधात्याग्नेयीस्त्रिष्टुभौ याज्यानुवाक्याः कुर्याद्यदाग्नेयीस्तेनाग्नेया
 यत्रिष्टुभस्तेनैन्द्राः समृद्धौ न देवताभ्यः समदं दधाति वायवे
 नियुत्वन्ते तूपरमा लभते तेजोऽग्नेर्वायुस्तेजस एष आ लभ्यते
 तस्माद्यद्रियङ्वायुः (१)

वातिं तद्रियङ्मुग्निर्दहति स्वमेव तत्तेजोऽन्वेति यन्न नियुत्वन्ते
 स्यादुन्माद्येद्यजमानो नियुत्वन्ते भवति यजमानस्यानुन्मादाय
 वायुमतीं श्वेतवतीं याज्यानुवाक्ये भवतः सतेजस्त्वायं हिरण्यगर्भः
 समवर्तताग्र इत्याघारमा घारयति प्रजापतिर्वै हिरण्यगर्भः
 प्रजापतेरनुरूपत्वाय सर्वाणि वा एष रूपाणि पशूनाम्प्रत्या लभ्यते
 यच्छ्रुणस्तत् (२)

पुरुषाणां रूपं यत्तूपरस्तदश्वांनां यदन्यतोदन्तद्गवां
 यदव्यां इव शफास्तदवीनां यदजस्तदजानां वायुर्वै पशूनाम्प्रियं
 धाम यद्वायव्यो भवत्येतमेवैनमभि संजानानाः पशव उप
 तिष्ठन्ते वायव्यः कार्या(३)ः प्राजापत्या(३) इत्याहुयद्वायव्यं
 कुर्यात्प्राजापतेरियाद्यत्प्राजापत्यं कुर्याद्वायोः (३)

इ॒या॒द्य॒द्वा॒य॒व्यः॑ प॒शु॒र्भ॒व॑न्ति॒ तेन॑ वा॒यो॒र्नै॒ति॒ य॒त्रा॒जा॒प॒त्यः॑
 पु॒रो॒डा॒शो॒ भ॒व॑न्ति॒ तेन॑ प्रा॒जा॒प॒ते॒र्नै॒ति॒ य॒द्वा॒द॒श॒क॒पा॒ल॒स्तेन॑
 वै॒श्वान॒रा॒त्रै॒त्या॒ग्रा॒वैष्ण॒व॒मेका॑द॒श॒क॒पा॒लं॒ निर्व॑पति दी॒क्षि॒ष्य॒मा॒णो॒-
 ऽग्निः॑ सर्वा॑ दे॒वता॒ विष्णु॑र्य॒ज्ञो दे॒वता॑श्चै॒व य॒ज्ञं चा॑ र॒भते॑ ऽग्नि॒र॒व॒मो
 दे॒वता॑नां॒ विष्णुः॑ प॒र॒मो यदा॑ग्रा॒वैष्ण॒व॒मेका॑द॒श॒क॒पा॒लं॒ निर्व॑पति
 दे॒वताः॑ (४)

ए॒वो॒भ॒यतः॑ प॒रि॒गृ॒ह्य य॒ज॑मा॒नो॒ऽव॑ रु॒न्धे पु॒रो॒डा॒शेन॑ वै दे॒वा
 अ॒मुष्मि॑ल्लो॒क आ॑र्धु॒वं च॒रु॒णा॒स्मिन् यः का॒मये॑ता॒मुष्मि॑ल्लो॒क
 ऋ॒ध्रुया॑मि॒ति स पु॒रो॒डा॒शं कु॑र्वीता॒मुष्मि॑न्ने॒व लो॒क ऋ॒ध्नो॑ति
 यद॒ष्टा॒क॒पा॒ल॒स्तेना॑ग्ने॒यो य॒त्रि॒क॒पा॒ल॒स्तेन॑ वैष्ण॒वः स॒मृ॒द्धौ
 यः का॒मये॑ता॒स्मि॑ल्लो॒क ऋ॒ध्रुया॑मि॒ति स च॒रुं कु॑र्वीता॒ग्ने॒र्धृतं॑
 विष्णो॑स्तण्डु॒लास्त॑स्मात् (५)

च॒रुः का॒र्यो॑ऽस्मिन्ने॒व लो॒क ऋ॒ध्नो॑त्यादित्यो भ॒वती॑यं वा
 अदि॑तिर॒स्यामे॒व प्र॒ति ति॑ष्ठत्यथो अ॒स्यामे॒वाधि॑ य॒ज्ञं त॑नुते॒ यो वै
 सं॒व॒त्स॒र॒मु॒ख्य॒म॒भृ॒त्वा॒ग्निं चि॑नुते॒ यथा॑ सा॒मि ग॒र्भो॑ऽव॒प॒द्य॑ते ता॒दृगे॒व
 तदा॑र्ति॒मा॒र्च्छे॒द्वै॒श्वान॒रं द्वा॒द॒श॒क॒पा॒ल॒म् पु॒र॒स्ता॒न्निर्व॑पे॒त्सं॒व॒त्स॒रो वा
 अ॒ग्निर्वै॑श्वान॒रो यथा॑ सं॒व॒त्स॒र॒मा॒त्स्वा (६)

का॒ल आ॑गते वि॒जाय॑त ए॒वमे॒व सं॒व॒त्स॒र॒मा॒त्स्वा का॒ल
 आ॑गते॒ऽग्निं चि॑नुते॒ ना॒र्ति॒मा॒र्च्छ॑त्येषा वा अ॒ग्नेः प्रि॒या त॒नूर्य॑द्वै॒श्वान॒रः

प्रियामेवास्यं तनुवमव रुन्धे त्रीण्येतानि हवींषि भवन्ति त्रयं
इमे लोका एषां लोकानां रोहाय॥ (७)

यद्रियङ्ङायुर्यच्चक्षुणस्तद्वायोर्निर्वपति देवतास्तस्मादास्वाष्टात्रिंशच्च॥ [१]

प्रजापतिः प्रजाः सृष्ट्वा प्रेणानु प्राविशत्ताभ्यः पुनः सम्भवितुं
नाशक्रोत्सोऽब्रवीदध्रवदिथ्स यो मेतः पुनः सश्चिनवदिति तं
देवाः समचिन्वन्ततो वै त आर्ध्रुवन् यथ्समचिन्वन्तच्चित्यस्य
चित्यत्वम् य एवं विद्वानग्निं चिनुत ऋध्रोत्येव कस्मै कमग्निस्र्चीयत
इत्याहुरग्नवान् (८)

असानीति वा अग्निस्र्चीयतेऽग्नवानेव भवति कस्मै
कमग्निस्र्चीयत इत्याहुर्देवा मा वेदन्निति वा अग्निस्र्चीयते विदुरेनं
देवाः कस्मै कमग्निस्र्चीयत इत्याहुर्गृह्यसानीति वा अग्निस्र्चीयते
गृह्येव भवति कस्मै कमग्निस्र्चीयत इत्याहुः पशुमानसानीति वा
अग्निः (९)

चीयते पशुमानेव भवति कस्मै कमग्निस्र्चीयत इत्याहुः सप्त
मा पुरुषा उप जीवानिति वा अग्निस्र्चीयते त्रयः प्राञ्चस्त्रयः प्रत्यं
च आत्मा सप्तम एतावन्त एवैनममुष्मिल्लोक उप जीवन्ति प्रजा-
पतिरग्निमचिकीषत तं पृथिव्यब्रवीन्न मय्यग्निं चैष्यसेति मा धक्ष्यति
सा त्वातिदह्यमाना वि धविष्ये (१०)

स पापीयान्भविष्यसीति सोऽब्रवीत्तथा वा अहं करिष्यामि

यथा॑ त्वा॒ नाति॑ध॒क्ष्यतीति॑ स इ॒माम॒भ्य॑मृ॒शत् प्र॒जाप॑तिस्त्वा
साद॑यतु॒ तया॑ दे॒वत॑याङ्गि॒रस्व॑द्धु॒वा सी॒देती॒मामे॑वेष्ट॒कां
कृ॒त्वोपा॑ध॒त्तान॑तिदाहाय॒ यत्प्र॑त्य॒ग्निं चि॑न्वी॒त तद॑भि मृ॒शेत्प्र॒जा-
प॑तिस्त्वा साद॑यतु॒ तया॑ दे॒वत॑याङ्गि॒रस्व॑द्धु॒वा सी॒द (११)

इती॒मामे॑वेष्ट॒कां कृ॒त्वोप॑ ध॒त्तेऽन॑तिदाहाय प्र॒जाप॑तिरकामयत्
प्र जा॑ये॒येति॑ स ए॒तमु॒ख्य॑मपश्यत्त॑ सं॒वत्स॒रम॑बिभुस्ततो॒ वै स
प्राजा॑यत् तस्मा॑त्सं॒वत्स॒रम॑भ्यः प्रै॒व जा॑यते॒ तं वस॑वोऽब्रुव॒न्प्र
त्वम॑जनिष्ठा व॒यं प्र जा॑यामहा इति॒ तं वसु॑भ्यः प्राय॑च्छ॒त्तं
त्री॒ण्यहा॑न्यबिभरुस्तेन॑ (१२)

त्रीणि॑ च श॒तान्य॑सृजन्त॒ त्रय॑स्त्रि॑शतं च॒ तस्मा॑त्त्र्य॒हम॑भ्यः प्रै॒व
जा॑यते॒ तान्नु॒द्रा अ॑ब्रुव॒न्प्र यू॒यम॑जनिद्वं व॒यं प्र जा॑यामहा इति॒ तं
रु॒द्रेभ्यः॑ प्राय॑च्छ॒न्तं षड॑हा॒न्यबि॑भरुस्तेन॒ त्रीणि॑ च श॒तान्य॑सृजन्त॒
त्रय॑स्त्रि॑शतं च॒ तस्मा॑त्षड्॒हम॑भ्यः प्रै॒व जा॑यते॒ ताना॑दित्या अ॑ब्रुव॒न्प्र
यू॒यम॑जनिद्वं व॒यं (१३)

प्र जा॑यामहा इति॒ तमा॑दित्येभ्यः प्राय॑च्छ॒न्तं द्वाद॑शाहा॒न्यबि॑भरुस्ते
त्रीणि॑ च श॒तान्य॑सृजन्त॒ त्रय॑स्त्रि॑शतं च॒ तस्मा॑द्द्वाद॒शाह॑म॒भ्यः प्रै॒व
जा॑यते॒ तेनै॒व ते स॒हस्र॑मसृजन्तो॒खा सं॑हस्रत॒मीं य ए॒वमु॒ख्यं
सा॒हस्रं॑ वेद॒ प्र स॒हस्रं॑ प॒शूना॑प्रोति॥ (१४)

अ॒ग्नि॒वान्प॑शुमानं॒सानी॑ति॒ वा अ॒ग्नि॒र्ध॒विष्ये॑ मृ॒शेत्प्र॒जाप॑तिस्त्वा साद॑यतु॒ तया॑ दे॒वत॑याङ्गि॒रस्व॑द्धु॒वा सी॒द

तेन तानादित्या अंब्रवन्म यूयमंजनिङ् वयश्चत्वारिंशच्च॥ [२]

यजुषा वा एषा क्रियते यजुषा पच्यते यजुषा वि मुच्यते
यदुखा सा वा एषैतरहिं यातयाम्नी सा न पुनः प्रयुज्येत्याहुरग्रे
युक्ष्वा हि ये तव युक्ष्वा हि देवहूतमां इत्युखायां जुहोति तेनैवेनां
पुनः प्र युङ्क्ते तेनायातयाम्नी यो वा अग्निं योग आगते युनक्ति युङ्क्ते
युञ्जानेष्वग्रे (१५)

युक्ष्वा हि ये तव युक्ष्वा हि देवहूतमां इत्याहैष वा
अग्रेर्योगस्तेनैवेनं युनक्ति युङ्क्ते युञ्जानेषु ब्रह्मवादिनो वदन्ति
न्यङ्कुग्निश्चेतव्या(३) उत्ताना(३) इति वयसां वा एष प्रतिमया
चीयते यदग्निर्यन्यश्च चिनुयात्पृष्टित एनमाहुतय ऋच्छेयुर्यदुत्तानं
न पतितुं शक्यादसुवर्ग्योऽस्य स्यात्प्राचीनमुत्तानम् (१६)

पुरुषशीर्षमुप दधाति मुखत एवैनमाहुतय ऋच्छन्ति नोत्तानं
चिनुते सुवर्ग्योऽस्य भवति सौर्या जुहोति चक्षुरेवास्मिन्प्रति दधाति
द्विर्जुहोति द्वे हि चक्षुषी समान्या जुहोति समानं हि चक्षुः
समृद्धौ देवासुराः संयत्ता आसन्ते वामं वसु सं न्यदधत तद्देवा
वामभृतावृजत तद्वामभृतौ वामभृत्त्वं यद्वामभृतमुपदधाति वाममेव
तया वसु यजमानो भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते हिरण्यमूर्ध्नी भवति ज्योतिर्वै
हिरण्यं ज्योतिर्वामं ज्योतिषैवास्य ज्योतिर्वामं वृङ्क्ते द्वियजुर्भवति
प्रतिष्ठित्यै॥ (१७)

युञ्जानेष्वग्निं प्राचीनमुत्तानं वामभृतश्चतुर्विंशतिश्च॥ [३]

आपो वरुणस्य पत्न्य आसन्ता अग्निरभ्यध्यायत्ताः
समभवत्तस्य रेतः परापतत्तदियमभवद्यद्वितीयम्परापतत्तदसा-
वभवदियं वै विराडसौ स्वराड्यद्विराजावुपदधातीमे एवोषं धत्ते
यद्वा असौ रेतः सिञ्चति तदस्यां प्रति तिष्ठति तत्प्र जायते ता
ओषधयः (१८)

वीरुधो भवन्ति ता अग्निरत्ति य एवं वेद प्रैव जायते-
ऽन्नादो भवति यो रेतस्वी स्यात्प्रथमायां तस्य चित्यामुभे
उप दध्यादिमे एवास्मै समीची रेतः सिञ्चतो यः सिक्तरताः
स्यात्प्रथमायां तस्य चित्यामन्यामुप दध्यादुत्तमायामन्याः रेतं
एवास्यं सिक्तमाभ्यामुभयतः परि गृह्णाति संवत्सरं न कम् (१९)

चन प्रत्यवरोहेन हीमे कं चन प्रत्यवरोहतस्तदेनयोर्व्रतं
यो वा अपशीर्षाणमग्निं चिनुतेऽपशीर्षामुष्मिल्लोके भवति यः
सशीर्षाणं चिनुते सशीर्षामुष्मिल्लोके भवति चित्तिं जुहोमि
मनसा घृतेन यथा देवा इहागमन्वीतिहोत्रा ऋतावृधः समुद्रस्य
वयुनस्य पत्नञ्जुहोमि विश्वकर्मणे विश्वाहामर्त्यं हविरिति
स्वयमातृणामुपधाय जुहोति (२०)

एतद्वा अग्नेः शिरः सशीर्षाणमेवाग्निं चिनुते सशीर्षामुष्मिल्लोके
भवति य एवं वेद सुवर्गाय वा एष लोकाय चीयते यदग्निस्तस्य

यदयथापूर्वं क्रियतेऽसुवर्ग्यमस्य तत्सुवर्ग्योऽग्निश्चितिमुपधायाभि
मृशेच्चित्तिमचित्तिं चिनवद्वि विद्वान्पृष्ठेवं वीता वृजिना च
मर्तान्नाये च नः स्वपत्याय देव दितिं च रास्वादिति मुरुष्येति
यथापूर्वमेवैनामुप धत्ते प्राञ्चमेनं चिनुते सुवर्ग्योऽस्य भवति॥ (२१)

ओषधयः कर्जुहोति स्वपत्यायाष्टादश च॥ [४]

विश्वकर्मा दिशाम्पतिः स नः पशून्पातु सौऽस्मान्पातु तस्मै
नमः प्रजापती रुद्रो वरुणोऽग्निर्दिशाम्पतिः स नः पशून्पातु सौ-
ऽस्मान्पातु तस्मै नम एता वै देवता एतेषां पशूनामधिपतयस्ताभ्यो
वा एष आ वृश्च्यते यः पशुशीर्षाण्युपदधाति हिरण्येष्टका उप
दधात्येताभ्य एव देवताभ्यो नमस्करोति ब्रह्मवादिनः (२२)

वदन्त्यग्नौ ग्राम्यान्पशून् दधाति शुचारण्यानर्पयति किं तत्
उच्छिषतीति यद्विरण्येष्टका उपदधात्यमृतं वै हिरण्यममृतेनैव
ग्राम्येभ्यः पशुभ्यो भेषजं करोति नैनान् हिनस्ति प्राणो वै
प्रथमा स्वयमातृणा व्यानो द्वितीयापानस्तृतीयानु प्राण्यात्प्रथमा
स्वयमातृणामुपधाय प्राणेनैव प्राणं समर्धयति व्यन्यात् (२३)

द्वितीयामुपधाय व्यानेनैव व्यानं समर्धयत्यपान्यात्तृतीयामुपधार
समर्धयत्यथो प्राणैरेवैनं समिन्दे भूर्भुवः सुवरिति स्वयमातृणा
उप दधातीमे वै लोकाः स्वयमातृणा एताभिः खलु वै
व्याहृतीभिः प्रजापतिः प्राजायत यदेताभिर्व्याहृतीभिः स्वयमातृणा

उप॒दधा॑ती॒माने॒व लो॒कानु॑प॒धायै॒षु (२४)

लो॒केष्वधि॑ प्र जा॒यते प्रा॒णाय॑ व्या॒नाया॑पा॒नाय॑ वा॒चे त्वा॒
चक्षु॑षे त्वा॒ तया॑ दे॒वत॑याङ्गि॒रस्व॑द्धु॒वा सी॑दा॒ग्निना॒ वै दे॒वाः
सु॒वर्गं लो॒कम॑जिगा॒सन्तेन॒ पति॑तुं नाश॑कृ॒वन्त ए॒ताश्च॑त॒स्रः
स्वय॑मातृ॒ण्णा अ॑पश्य॒न्ता दि॑क्षूपा॒दध॑त तेन॑ स॒र्वत॑श्चक्षुषा सु॒वर्गं
लो॒कमा॑य॒न्यच्च॑त॒स्रः स्वय॑मातृ॒ण्णा दि॑क्षूप॒दधा॑ति स॒र्वत॑श्चक्षुषै॒व
तदा॑ग्निना॒ यज॑मानः सु॒वर्गं लो॒कमे॑ति॥ (२५)

ब्रह्मवादिनो व्यन्यादेषु यजमानस्त्रीणि च॥ [५]

अग्र॒ आ या॑हि वी॒तय॒ इत्या॒हाहू॑तै॒वैन॑म॒ग्निं दू॑तं वृ॒णीम॑ह
इत्या॑ह हू॒त्वैवैनं॑ वृणी॒तेऽग्नि॑ना॒ग्निः समि॑ध्य॒त इत्या॑ह॒ समि॑न्द्र
ए॒वैन॑म॒ग्निर्वृ॑त्राणि जङ्घ॒नदि॑त्या॒ह॒ समि॑न्द्र ए॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं द॑धात्य॒ग्नेः
स्तोम॑म्मनाम॒ह॒ इत्या॑ह मनु॒त ए॒वैन॑मे॒तानि॒ वा अ॒ह्ना रू॒पाणि॑ (२६)

अ॒न्व॒हमे॒वैनं॑ चिनु॒तेऽवा॒ह्ना रू॒पाणि॑ रुन्धे ब्रह्मवा॒दिनो॑
वद॑न्ति कस्मा॑त्स॒त्याद्या॑तया॒ग्नीर॑न्या इष्ट॑का अया॑तया॒ग्नी लो॒कं
पृ॒णेत्यै॑न्द्रा॒ग्नी हि बा॑र॒हस्प॑त्येति॒ ब्रू॒यादिन्द्रा॑ग्नी च॒ हि दे॒वानां॑
बृ॒हस्प॑तिश्चाया॑तयामा॒नोऽनु॑च॒रव॑ती भव॒त्यजा॑मित्वा॒यानु॑ष्टुभा॒नु
चर॑त्या॒त्मा वै लो॒कं पृ॒णा प्रा॒णोऽनु॑ष्टुप्तस्मा॑त्प्रा॒णः सर्वा॑ण्यङ्गा॒न्यनु॑
चर॑ति॒ ता अ॑स्य॒ सूद॑दोह॒सः (२७)

इत्या॑ह॒ तस्मा॑त्प॒रुषि॑प॒रुषि॒ रसः॒ सोम॑श्च॒ श्री॑णन्ति॒ पृ॒श्नय॑

इत्या॒हान्नं॑ वै पृ॒थ्व्यन्न॑मे॒वाव॑ रुन्धेऽर्को वा अ॒ग्निर॒र्कोऽन्न॑मन्नमे॒वाव॑
 रुन्धे जन्मं दे॒वानां॑ वि॒शस्त्रि॑ष्वा रो॒चने॑ दि॒व इत्या॑हे॒माने॑वास्मै लो॒कां
 ज्योति॑ष्मतः करोति॒ यो वा इष्ट॑कानां प्रति॒ष्ठां वेद॑ प्रत्ये॒व तिष्ठ॑ति
 तया॑ दे॒वत॑याङ्गि॒रस्व॑द्धु॒वा सी॒देत्या॑हे॒षा वा इष्ट॑कानां प्रति॒ष्ठा य एवं
 वेद॑ प्रत्ये॒व तिष्ठ॑ति॥ (२८)

रूपाणि सूर्यदोहसस्तया षोडश च॥ [६]

सुव॒र्गाय॑ वा ए॒ष लो॒काय॑ ची॒यते॒ यद॒ग्निर्वज्रं॑ ए॒काद॒शिनी॑
 यद॒ग्रावे॑काद॒शिनी॑मि॒नुया॑द्वज्रेणै॒नं सुव॒र्गालो॒काद॒न्तर्द॑ध्या॒द्यन्न
 मि॒नुया॑त्स्वरु॒भिः प॒शून्व्य॑र्धये॒देक॑यूपमि॒नोति॑ नै॒नं वज्रेण॑
 सुव॒र्गालो॒काद॒न्तर्द॑धाति॒ न स्वरु॒भिः प॒शून्व्य॑र्धयति॒ वि वा ए॒ष
 इन्द्रि॑येण॒ वीर्ये॑ण॒र्ध्यते॒ योऽग्निं॑ चि॒न्वन्न॑धि॒क्राम॑त्यैन्द्रि॒या (२९)

ऋ॒चाक्रम॑णं॒ प्रती॑ष्ट॒कामुप॑ द॒ध्यान्नेन्द्रि॑येण॒ वीर्ये॑ण व्यृ॒ध्यते
 रु॒द्रो वा ए॒ष यद॒ग्निस्तस्य॑ ति॒स्रः श॑र॒व्याः प्रती॑ची॒ तिरश्च्य॑नूची॒
 ताभ्यो॑ वा ए॒ष आ वृ॑श्च्यते॒ योऽग्निं॑ चि॒नुते॑ऽग्निं चि॒त्वा
 तिसृ॑ध॒न्वमया॑चित॒म्ब्राह्म॑णाय॒ दद्या॑त्ताभ्य॒ एव नम॑स्करोत्यथो॒ ताभ्य॑
 ए॒वात्मानं॑ निष्क्रीणीते॒ यत्तै रुद्र॑ पुरः (३०)

धनु॑स्तद्वातो॒ अनु॑ वातु ते॒ तस्मै॑ ते रुद्र सं॒वत्स॑रेण॒ नम॑स्करोमि॒
 यत्तै रुद्र॑ दक्षि॒णा धनु॑स्तद्वातो॒ अनु॑ वातु ते॒ तस्मै॑ ते रुद्र परि॒वत्स॑रेण॒
 नम॑स्करोमि॒ यत्तै रुद्र॑ प॒श्चाद्धनु॑स्तद्वातो॒ अनु॑ वातु ते॒ तस्मै॑ ते

रुद्रेदावत्सरेण नमस्करोमि यत्तं रुद्रोत्तराद्धनुस्तत् (३१)

वातो अनु वातु ते तस्मै ते रुद्रेदुवत्सरेण नमस्करोमि यत्तं
रुद्रोपरि धनुस्तद्वातो अनु वातु ते तस्मै ते रुद्र वत्सरेण नमस्करोमि
रुद्रो वा एष यदग्निः स यथा व्याघ्रः क्रुद्धस्तिष्ठत्येवं वा एष एतर्हि
सञ्चितमेतैरुप तिष्ठते नमस्कुरैरेवैनं शमयति येऽग्नयः (३२)

पुरीष्याः प्रविष्टाः पृथिवीमनु। तेषां त्वमस्युत्तमः प्र णो
जीवातवे सुवा। आपं त्वाऽग्ने मनसापं त्वाऽग्ने तपसापं त्वाग्ने
दीक्षयापं त्वाग्ने उपसद्भिरापं त्वाग्ने सुत्ययापं त्वाऽग्ने दक्षिणाभिरापं
त्वाग्नेऽवभृथेनापं त्वाग्ने वशयापं त्वाग्ने स्वगाकारेणेत्याहैषा वा
अग्नेराप्तिस्तयैवैनमाप्नोति॥ (३३)

ऐन्द्रिया पुर उत्तराद्धनुस्तदग्नयं आहाष्टौ च॥ [७]

गायत्रेण पुरस्तादुप तिष्ठते प्राणमेवास्मिन्दधाति बृहद्रथन्तरा-
भ्यां पक्षावोजं एवास्मिन्दधात्यृतुस्थायं जायज्ञियेन पुच्छं मृतुष्वेव
प्रति तिष्ठति पृष्ठैरुपं तिष्ठते तेजो वै पृष्ठानि तेजं एवास्मिन्दधाति
प्रजापतिरग्निमसृजत् सौऽस्मात्सृष्टः पराङ्मत्तं वारवन्तीयेनावारयत्
तद्वारवन्तीयस्य वारवन्तीयत्वः श्यैतेन श्येती अंकुरुत् तच्छैतस्य
श्यैतत्वम् (३४)

यद्वारवन्तीयेनोपतिष्ठते वारयत् एवैनं श्यैतेन श्येती कुरुते
प्रजापतेरुहृदयेनापि पक्षम्प्रत्युप तिष्ठते प्रेमाणमेवास्य गच्छति

प्राच्यां त्वा दिशा सादयामि गायत्रेण छन्दसाग्निना देवतयाग्नेः
 शीर्ष्णाग्नेः शिर उप दधामि दक्षिणया त्वा दिशा सादयामि त्रैष्टुभेन
 छन्दसेन्द्रेण देवतयाग्नेः पक्षेणाग्नेः पक्षमुप दधामि प्रतीच्यां त्वा
 दिशा सादयामि (३५)

जागतेन छन्दसा सवित्रा देवतयाग्नेः पुच्छेनाग्नेः पुच्छमुप
 दधाम्युदीच्या त्वा दिशा सादयाम्यानुष्टुभेन छन्दसा मित्रावरुणाभ्यां
 देवतयाग्नेः पक्षेणाग्नेः पक्षमुप दधाम्यूर्ध्वयां त्वा दिशा सादयामि
 पाङ्केन छन्दसा बृहस्पतिना देवतयाग्नेः पृष्ठेनाग्नेः पृष्ठमुप दधामि
 यो वा अपात्मानमग्निं चिनुतेऽपात्मा मुष्मिल्लोके भवति यः सात्मानं
 चिनुते सात्मा मुष्मिल्लोके भवत्यात्मेष्टका उप दधात्येष वा अग्नेरात्मा
 सात्मानमेवाग्निं चिनुते सात्मा मुष्मिल्लोके भवति य एवं वेद॥ (३६)

श्येतत्वं प्रतीच्यां त्वा दिशा सादयामि यः सात्मानञ्चिनुते द्वाविंशतिश्च॥ [८]

अग्रं उदधे या त इषुर्युवा नाम तया नो मृड तस्यास्ते
 नमस्तस्यास्त उप जीवन्तो भूयास्माग्ने दुध गह्य किंशिल वन्य
 या त इषुर्युवा नाम तया नो मृड तस्यास्ते नमस्तस्यास्त उप
 जीवन्तो भूयास्म पञ्च वा एतैऽग्नयो यच्चितय उदधिरेव नाम प्रथमो
 दुधः (३७)

द्वितीयो गह्यस्तृतीयः किंशिलश्चतुर्थो वन्यः पञ्चमस्तेभ्यो
 यदाहुतीर्न जुहुयादध्वर्युं च यजमानं च प्र दहेयुर्यदेता

आहुतीर्जुहोति भागधेयेनैवैनञ्छमयति नार्तिमाच्छत्यध्वर्युर्न
यजमानो वाङ्म आसन्नसोः प्राणोऽक्ष्योश्चक्षुः कर्णयोः
श्रोत्रम्बाहुवोर्बलमूरुवोरोजोऽरिष्टा विश्वान्यङ्गानि तनूः (३८)

तनुवां मे सह नमस्ते अस्तु मा मां हिंसीरप वा
एतस्मात्प्राणाः क्रामन्ति योऽग्निं चिन्वन्नधिक्रामन्ति वाङ्म
आसन्नसोः प्राण इत्याह प्राणानेवात्मन्धत्ते यो रुद्रो अग्नौ यो
अप्सु य ओषधीषु यो रुद्रो विश्वा भुवनाविवेश तस्मै रुद्राय
नमो अस्त्वाहुतिभागा वा अन्ये रुद्रा हविर्भागाः (३९)

अन्ये शतरुद्रीयं हुत्वा गावीधुकं चरुमेतेन यजुषा
चरमायामिष्टकायां नि दध्याद्भागधेयेनैवैनं शमयति तस्य त्वे
शतरुद्रीयं हुतमित्याहुयस्यैतदग्नौ क्रियत इति वसंवस्त्वा
रुद्रैः पुरस्तात्पान्तु पितरंस्त्वा यमराजानः पितृभिर्दक्षिणतः
पान्त्वादित्यास्त्वा विश्वैर्देवैः पश्चात्पान्तु द्युतानस्त्वा मारुतो
मरुद्भिरुत्तरतः पातु (४०)

देवास्त्वेन्द्रज्येष्ठा वरुणराजानोऽधस्ताच्चोपरिष्टाच्च पान्तु न वा
एतेन पूतो न मेध्यो न प्रोक्षितो यदेनमतः प्राचीनं प्रोक्षति
यत्सञ्चितमाज्येन प्रोक्षति तेन पूतस्तेन मेध्यस्तेन प्रोक्षितः॥ (४१)

समीची नामासि प्राची दिक्तस्यास्तेऽग्निरधिपतिरसितो रक्षिता
 यश्चाधिपतिर्यश्च गोप्ता ताभ्यां नमस्तौ नो मृडयतान्ते यं द्विष्मो यश्च
 नो द्वेष्टि तं वां जम्भे दधाम्योजस्विनी नामासि दक्षिणा दिक्तस्यास्त
 इन्द्रोऽधिपतिः पृदाकुः प्राची नामासि प्रतीची दिक्तस्यास्ते (४२)

सोमोऽधिपतिः स्वजोऽवस्थावा नामास्युदीची दिक्तस्यास्ते
 वरुणोऽधिपतिस्तिरश्चराजिरधिपती नामासि बृहती दिक्तस्यास्ते
 बृहस्पतिरधिपतिः श्वित्रो वशिनी नामासीयं दिक्तस्यास्ते यमो-
 ऽधिपतिः कल्माषग्रीवो रक्षिता यश्चाधिपतिर्यश्च गोप्ता ताभ्यां
 नमस्तौ नो मृडयतान्ते यं द्विष्मो यश्च (४३)

नो द्वेष्टि तं वां जम्भे दधाम्येता वै देवता अग्निं चित् रक्षन्ति
 ताभ्यो यदाहुतीर्न जुहुयादध्वर्युं च यजमानं च ध्यायेयुर्यदेता
 आहुतीर्जुहोति भागधेयेनैवेनाञ्छमयति नार्तिमाच्छत्यध्वर्युर्न
 यजमानो हेतयो नाम स्थ तेषां वः पुरो गृहा अग्निर्व इषवः
 सलिलो निलिम्पा नाम (४४)

स्थ तेषां वो दक्षिणा गृहाः पितरो व इषवः सगरो वज्रिणो
 नाम स्थ तेषां वः पश्चाद्गृहाः स्वप्नो व इषवो गह्वरोऽवस्थावानो
 नाम स्थ तेषां व उत्तराद्गृहा आपो व इषवः समुद्रोऽधिपतयो नाम
 स्थ तेषां व उपरि गृहा वरुणं व इषवोऽवस्वान्क्रव्या नाम स्थ
 पार्थिवास्तेषां व इह गृहाः (४५)

अन्नं व इषवो निमिषो वातनामन्तेभ्यो वो नमस्ते नो मृडयत
 ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तं वो जम्भे दधामि हुतादो वा अन्ये
 देवा अहुतादोऽन्ये तानग्निचिदेवोभयान्प्रीणाति दध्ना मधुमिश्रेणैता
 आहुतीर्जुहोति भागधेयेनैवैनान्प्रीणात्यथो खल्वाहुरिष्टका वै देवा
 अहुताद इति (४६)

अनुपरिक्रामं जुहोत्यपरिवर्गमेवैनान्प्रीणातीमः स्तनमूर्जस्वन्तं
 धयापाम्प्रप्यातमग्रे सरिरस्य मध्ये। उथ्सं जुषस्व मधुमन्तमूर्व
 समुद्रियः सदनमा विशस्व। यो वा अग्निम्प्रयुज्य न विमुञ्चति
 यथाश्वो युक्तोऽविमुच्यमानः क्षुध्यन्पराभवत्येवमस्याग्निः परा
 भवति तं पराभवन्तं यजमानोऽनु परा भवति सोऽग्निं चित्वा
 लूक्षः (४७)

भवतीमः स्तनमूर्जस्वन्तं धयापामित्याज्यस्य पूर्णाः सुचं
 जुहोत्येष वा अग्नेर्विमोको विमुच्यैवास्मा अन्नमपि दधाति
 तस्मादाहुर्यश्चैवं वेद यश्च न सुधायः ह वै वाजी सुहितो
 दधातीत्यग्निर्वाव वाजी तमेव तत्प्रीणाति स एनम्प्रीतः प्रीणाति
 वसीयान्भवति॥ (४८)

प्रतीची दिक्तस्यास्ते द्विष्मो यश्च निलिम्पा नामेह गृहा इति लूक्षो वसीयान्भवति॥—[१०]

इन्द्राय राज्ञे सूकरो वरुणाय राज्ञे कृष्णो यमाय राज्ञ ऋश्यं

ऋषभाय राज्ञे गवयः शार्दूलाय राज्ञे गौरः पुरुषराजाय मर्कटः
क्षिप्रश्येनस्य वर्तिका नीलगोः क्रिमिः सोमस्य राज्ञः कुलुङ्गः
सिन्धोः शिशुमारो हिमवतो हस्ती॥ (४९)

इन्द्रायाष्टविंशतिः॥ [११]

मयुः प्राजापत्य ऊलो हलीक्ष्णो वृषदंशस्ते धातुः सरस्वत्यै
शारिः श्येता पुरुषवाक्सरस्वते शुकः श्येतः पुरुषवागारण्योऽजो
नकुलः शका ते पौष्णा वाचे क्रौञ्चः॥ (५०)

मयुस्योविंशतिः॥ [१२]

अपां नत्रे जषो नाक्रो मकरः कुलीकयस्तेऽकूपारस्य वाचे
पैङ्गराजो भगाय कुषीतक आती वाहसो दर्विदा ते वायव्या
दिग्भ्यश्चक्रवाकः॥ (५१)

अपामेकान्नविंशतिः॥ [१३]

बलायाजगर आखुः सृजया शयण्डकस्ते मैत्रा मृत्यवेऽसितो
मन्यवे स्वजः कुम्भीनसः पुष्करसादो लौहिताहिस्ते त्वाष्ट्राः
प्रतिश्रुत्कायै वाहसः॥ (५२)

[१४]

पुरुषमृगश्चन्द्रमसे गोधा कालका दारवाघाटस्ते वनस्पतीनामेण्यहो
कृष्णो रात्रियै पिकः क्ष्विङ्गा नीलशीर्ष्णी तैर्यम्णे धातुः

कल्कटः॥ (५३)

[१५]

सौरी बलाकश्यो मयूरः श्येनस्ते गन्धर्वाणां वसूनां कपिञ्जलो
रुद्राणां तित्तिरी रोहित्कुण्डुणाचीं गोलत्तिका ता अप्सरसामरण्याय
समरः॥ (५४)

[१६]

पृषतो वैश्वदेवः पित्वो न्यङ्कुः कशस्तेऽनुमत्या अन्यवापो-
र्धमासानाम्मासां कश्यपः क्रयिः कुटरुर्दात्यौहस्ते सिनीवात्यै
बृहस्पतये शित्पुटः॥ (५)

[१७]

शका भौमी पात्रः कशो मान्थीलवस्ते पितृणामृतूनां जहंका
संवत्सराय लोपा कपोत उलूकः शशस्ते नैर्ऋताः कृकवाकुः
सावित्रः॥ (५६)

बलाय पुरुषमुगः सौरी पृषतः शकाष्टादशाष्टादशः॥ [१८]

रुरु रौद्रः कृकलासः शकुनिः पिप्पका ते शरव्यायै
हरिणो मारुतो ब्रह्मणे शार्गस्तरक्षुः कृष्णः श्वा चेतुरक्षो गर्दभस्त
इतरजनानामग्नये धूङ्गा॥ (५७)

रुरुर्विशतिः॥ [१९]

अ॒ल॒ज आ॑न्तरि॒क्ष उ॒द्रो म॒द्भुः प्ल॒वस्ते॑ऽपामदि॒त्यै
ह॒५स॒साचि॑रिन्द्रा॒ण्यै की॒र्शा गृ॒ध्रः शि॒तिक॒क्षी वा॑र्धा॒ण॒सस्ते
दि॒व्या द्या॑वापृथि॒व्या श्वा॒वित्॥ (५८)

[२०]

सु॒प॒र्णः पा॑र्जन्यो ह॒५सो वृ॒को वृ॒षद॒५श॒स्त ऐ॒न्द्रा अ॒पामु॒द्रो-
ऽर्य॑म्णे लो॑पा॒शः सि॒५हो न॑कु॒लो व्या॒घ्रस्ते म॑हेन्द्रा॒य का॒मा॒य
पर॑स्वान्॥ (५९)

अ॒ल॒जः सु॑प॒र्णोऽष्टा॑द॒शाष्टा॑द॒शः॥ [२१]

आ॒ग्ने॒यः कृ॒ष्णग्री॑वः सा॒रस्व॑ती मे॒षी ब॒भ्रुः सौ॒म्यः पौ॒ष्णः श्या॒मः
शि॒तिपृ॑ष्ठो बा॒र्हस्प॑त्यः शि॒ल्पो वै॑श्वदे॒व ऐ॒न्द्रोऽरु॑णो मा॒रुतः क॒ल्माष॑
ऐ॒न्द्रा॒ग्नः स॒॑५हि॒तोऽधो॑रा॒मः सा॒वि॒त्रो वा॑रु॒णः पे॒त्वः॥ (६०)

आ॒ग्ने॒यो द्वा॒वि॒५श॒तिः॥ [२२]

अश्व॑स्तू॒परो गो॑मृ॒गस्ते प्रा॑जाप॒त्या आ॑ग्ने॒यौ कृ॒ष्णग्री॑वौ त्वा॒ष्ट्रौ
लो॒मश॑स॒क्थौ शि॒तिपृ॑ष्ठौ बा॒र्हस्प॑त्यौ धा॒त्रे पृ॑षो॒दरः सौ॒र्यो ब॒लक्षः
पे॒त्वः॥ (६१)

अश्वः॑ षोड॒शः॥ [२३]

अ॒ग्नये॑ऽनी॒कव॑ते रोहि॑ता॒ञ्जिर॒न॒ड्वा॒न॒धो॒रा॒मौ सा॒वि॒त्रो पौ॒ष्णौ
र॑ज॒तना॑भी वैश्वदे॒वौ पि॒शङ्गौ तू॒परो मा॑रु॒तः क॒ल्माष॑ आ॒ग्ने॒यः
कृ॒ष्णोऽजः॑ सा॒रस्व॑ती मे॒षी वा॑रु॒णः कृ॒ष्ण ए॒क॑शि॒तिपा॒त्ये॒त्वः (६२)

अ॒ग्नयोऽनी॑कव॒ते द्वावि॑श॒तिः॥ [२४]

हिर॑ण्यव॒र्णा अ॒पां ग्रहा॑न्भू॒तेष्ट॒काः स॒जुः सं॒वत्स॑रं प्र॒जाप॑तिः स क्षु॒रप॑वि॒ग्नेर्वै दी॒क्षया॑ सुव॒र्गाय॑ तं
यन्न॑ स॒ृतं प्र॒जाप॑ति॒र्ऋ॒तुभी रोहि॑तः पृ॒थि॒जः शि॒तिबा॑हु॒रुन्न॑तः क॒र्णाः शु॒ण्ठा इन्द्रा॑यादि॒त्यै सो॒म्या वा॑रु॒णाः
सोमा॑येका॒दश पि॒शङ्गा॒स्त्रयो॑वि॒शतिः॥ [२५] हिर॑ण्यव॒र्णा भू॒तेष्ट॒काश्छन्दो॑
यत्कनी॑या॒सन्नि॒वृद्धा॑ग्नि॒र्वारु॑णाश्चतुःपञ्चाशत्॥५४॥ हिर॑ण्यव॒र्णा नि॒र्वक्ष॑सः॥

This PDF was downloaded from <http://stotrasamhita.github.io>.

GitHub: <http://stotrasamhita.github.io> | <http://github.com/stotrasamhita>

Credits: <http://stotrasamhita.github.io/about/>